

Hoogheemraadschap
De Stichtse Rijnlanden
Uitkomsten controle
en overige informatie
2016

Rapportage aan algemeen bestuur

12 juni 2017

Ernst & Young Accountants LLP
Euclideslaan 1
3584 BL Utrecht, Netherlands
Postbus 3053
3502 GB Utrecht, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 30 30
ey.com

Het algemeen bestuur van
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Postbus 550
3990 GJ HOUTEN

Utrecht, 12 juni 2017

HWAT-AN69EK/mb

Uitkomsten controle en overige informatie 2016

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2016 van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (hierna te noemen: HDSR).

Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

- ▶ Kernpunten uit onze rapportage
- ▶ Uitkomsten jaarrekeningcontrole
- ▶ Kwaliteit beheerorganisatie
- ▶ Rechtmatigheidsbeheer
- ▶ Onafhankelijkheid
- ▶ Verklaring van verantwoordelijkheden

Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2016. Bij de uitvoering van onze controle ondervonden wij de medewerking en ondersteuning van de medewerkers van uw organisatie.

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door onze beroepsgroep NBA, de politiek en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), gericht op verbetering van de kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid, ondersteunen wij volledig. In dit verband onderstrepen wij het belang van het voeren van een open en eerlijke dialoog met u als lid van het algemeen bestuur. Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces en van de corporate governance als geheel.

Dit verslag is uitsluitend bestemd voor gebruik door het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en het management van HDSR en mag niet door anderen worden gebruikt.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage

Uitkomsten jaarrekeningcontrole:

- ▶ Onze analyse van het resultaat 2016
- ▶ Onze analyse van de financiële positie 2016
- ▶ Onze analyse van de gehanteerde grondslagen
- ▶ Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Kwaliteit beheersorganisatie:

- ▶ Aanbevelingen interne beheersing
- ▶ Automatisering

Rechtmatigheidsbeheer

4 Bijlagen

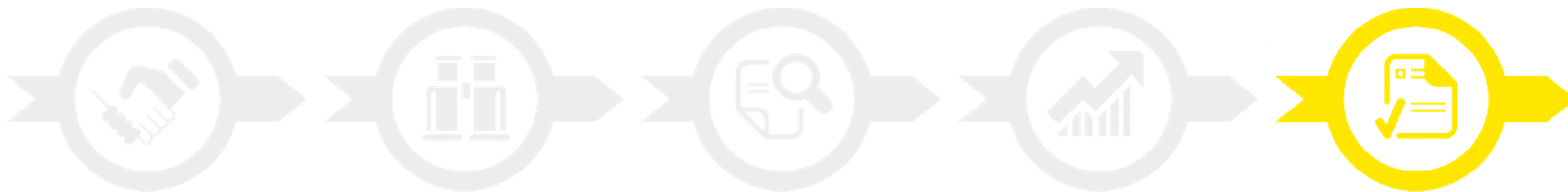
- ▶ Onafhankelijkheid
- ▶ Verklaring van verantwoordelijkheden

6

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 25

16

18

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Goedkeurend oordeel ten aanzien van getrouwheid	Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van HDSR een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva per 31 december 2016 in overeenstemming met het Waterschapsbesluit.
Goedkeurend oordeel ten aanzien van rechtmatigheid	Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder de verordeningen van het waterschap zelf.
Bestuursverslag	Ten aanzien van het bestuursverslag hebben wij vastgesteld dat dit de minimale wettelijk voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen materiële inconsistenties bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening.
Geen bevindingen ten aanzien van de WNT-verantwoording	Wij hebben de in de WNT-verantwoording van HDSR gecontroleerd met inachtneming van het Controleprotocol WNT. Wij kunnen concluderen dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.
Financiële positie en de kwaliteit van het resultaat	In overeenstemming met het besluit van het algemeen bestuur is het resultaat over het boekjaar 2015 van € 5.188.000 voor € 2.301.000 toegevoegd aan de algemene reserve en voor € 2.887.000 aan de bestemmingsreserves. De solvabiliteit neemt in 2016 toe van 24,7% naar 25,7%. De jaarrekening 2016 sluit een positief saldo ad € 6.340.000. De begroting 2016 sloot met een saldo € 1.127.000 positief. Het verschil tussen de begroting na wijziging en de realisatie zijn op hoofdlijnen te verklaren door lagere personeelslasten, lagere lasten inzake goederen en diensten van derden, hogere personeelsbaten en hogere baten waterschapsbelastingen. In de paragraaf 5.2 Toelichting rekening naar kosten- en opbrengstsoort zijn de afwijkingen nader toegelicht.
Beheersing uitbesteding belastingproces	Als accountant van het Waterschap hebben wij samen met het management van het Waterschap kennis genomen van de gemaakte afspraken tussen het Waterschap en BghU voor 2016. De accountant van BghU heeft in het kader van de jaarrekening 2016 van het Waterschap de rapportage van BghU inzake de oplegging, heffing en invordering van de belastingen ten behoeve van het Waterschap gecontroleerd. Hierbij zijn geen tekortkomingen geconstateerd ten aanzien van de volledigheid van de belastingopbrengsten. Het proces is conform afspraken verlopen.

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Verantwoording van gronden materiële vaste activa	HDSR heeft gronden in bezit als bedrijfsmiddel ten behoeve van het Waterschap, die ontwikkeling mogelijk maken van dijk aanleg, waterberging, overloopgebieden et cetera. De gronden worden gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met eventuele ontvangen investeringsbijdragen. Sommige gronden die HDSR bezit zijn al vele jaren in het bezit van HDSR. De aanwezige gronden worden jaarlijks door HDSR getoetst met het Kadaster. Wij hebben over 2016 vastgesteld dat vermeerderingen en verminderingen worden verwerkt tegen aanschafwaarde. De gemiddelde boekwaarde van de gronden bedraagt ultimo 2016 € 1,30 per m2.
Belangrijkste aanbevelingen interim-controle	Op grond van onze uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de administratieve organisatie en daarin besloten maatregelen van interne controle van HDSR stellen wij vast dat deze in materiële zin toereikend zijn. In onze controle hebben wij de relevante processen betrokken. De uitkomsten van de interim-controle hebben wij reeds met HDSR gecommuniceerd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2016

Voordelig resultaat nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na mutaties bestemmingsreserves) over het jaar 2016 bedraagt € 6.340.000 voordelig ten opzichte van een begroot saldo van € 1.127.000 voordelig.

Het resultaat over 2016 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven.

Resultaat 2016 ten opzichte van de gewijzigde begroting			
Bedragen x € 1.000	Begroting 2016	Realisatie 2016	Afwijking ten opzichte van de gewijzigde begroting
Totale lasten	-123.102	-119.930	3.172
Totale baten	126.477	129.167	2.690
Resultaat voor mutaties reserves	3.375	9.237	5.862
Mutaties in reserve	-2.248	-2.897	-649
Nog te bestemmen resultaat	1.127	6.340	5.213

In de paragraaf 5.2 Toelichting rekening naar kosten- en opbrengstsoort zijn de afwijkingen nader toegelicht.

De belangrijkste en meest opvallende posten welke leiden tot het voordelig resultaat van € 5,2 miljoen ten opzichte van de begroting kunnen als volgt worden weergegeven:

Omschrijving afwijking	Voordelig	Nadelig
Bedragen x € 1.000	€	€
1. Lagere rente en afschrijvingen	921.000	
2. Personeelslasten/baten	1.048.000 1.569.000	
3. Goederen en diensten van/aan derden	3.270.000	
4. Bijdragen aan/van derden en toevoegingen aan voorzieningen		1.911.000
5. Waterschapsbelastingen	965.000	
6. Mutaties in reserves		649.000
Totaal	7.773.000	2.560.000
Rekeningresultaat	5.213.000	

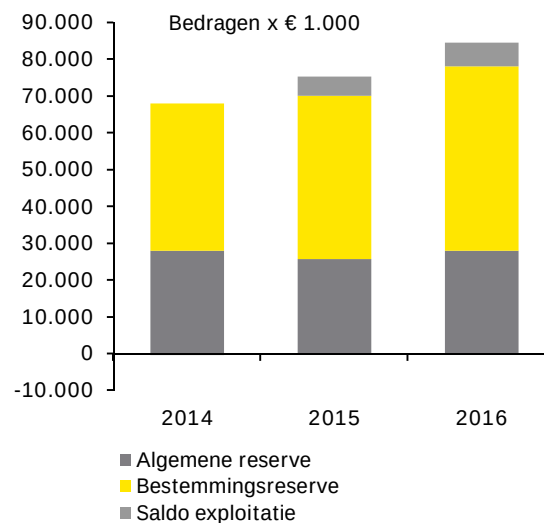
In het verslagjaar zijn geen formele begrotingswijzigingen in de exploitatie vastgesteld. Wel is in de 1^e en 2^e bestuursrapportage € 1,85 miljoen respectievelijk € 0,4 miljoen aan verwachte voordelen gemeld. De resterende voordelen betreffen met name personeel gerelateerde voordelen, voordeel belastingopbrengsten, incidentele meevallers in beheerstaken. Daartegenover is sprake van toevoegingen aan voorziening personeel en baggeren.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2016

Eigen vermogen neemt toe

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per jaareinde 2016 volgens de jaarrekening € 84,5 miljoen en heeft zich vanaf 2014 als volgt ontwikkeld:

Van de totale reserves ter hoogte van € 84,5 miljoen is € 28 miljoen opgenomen als algemene vrije reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van 2016 gestegen met € 2,3 miljoen.

Per saldo is gedurende 2016 € 2,9 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserves. Deze toevoeging (ten laste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 9,2 miljoen) het gerealiseerde resultaat van € 6,3 miljoen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2016

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In het bestuursverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2016 is gevoerd.

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen over de afgelopen jaren.

Weerstandsvermogen bedragen x € miljoen	Bestuurs- verslag 2016	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2014
Beschikbare capaciteit (A)	30.305.000	28.054.000	25.754.000
Benodigde capaciteit (B)	10.418.000	11.108.000	13.569.000
Ratio weerstandsvermogen	2,90	2,52	1,90
Weerstandsvermogen (A-B) exclusief bestemmingsreserves	24.007.000	16.946.000	12.185.000

De ratio tussen de beschikbaar en benodigde capaciteit bedraagt ultimo 2016 2,90. Hiermee kwalificeert de ratio (op basis van normtabel van Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement) als “uitstekend”. Ten opzichte van voorgaand jaar is deze ratio toegenomen met 0,38. Deze verbetering kan worden verklaard door enerzijds een toename van de algemene reserve en anderzijds door een afname van de geïnventariseerde risico's. Het Waterschap is voornemens de nota reserves en voorzieningen te actualiseren. Het voornemen hierbij is om twee algemene reserves en vijf tariefegalisatiereserves te vormen. In deze nota zal tevens eens norm voor de ratio weerstandsvermogen worden geformuleerd en hoe om te gaan met onder- c.q. overschrijdingen van deze norm.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Kwaliteit bestuursverslag

Significante schattingsposten

Naar onze mening zijn de door het bestuur gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Wij hebben vastgesteld dat het bestuursverslag overeenkomstig de BBVW is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn toegevoegd.

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met eventuele ontvangen investeringsbijdragen en cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de economische levensduur van het actief.

HDSR heeft gronden in bezit als bedrijfsmiddel ten behoeve van het waterschap, die ontwikkeling mogelijk maken van dijk aanleg, waterberging, overloopgebieden et cetera. De gronden worden gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met eventuele ontvangen investeringsbijdragen. Sommige gronden die HDSR bezit zijn al vele jaren in het bezit van HDSR. De aanwezige gronden worden jaarlijks door HDSR getoetst met het Kadaster. Wij hebben over 2016 vastgesteld dat vermeerderingen en verminderingen worden verwerkt tegen aanschafwaarde. De gemiddelde boekwaarde van de gronden bedraagt ultimo 2016 € 1,30 per m².

Voor dubieuze debiteuren (belastingen en overig) wordt een voorziening gevormd op posten die naar verwachting niet geïnd kunnen worden als gevolg van vermindering, kwijtschelding en oninbaarheid.

BghU heeft een inschatting van € 3.255.100 gemaakt van de nog te verwachten belastingopbrengsten over 2016, 2015 en 2014. De aanslagen worden in 2017 opgelegd en hebben voornamelijk betrekking op zuiveringsheffing bedrijven, die een aanslag ontvangen op basis van aangifte na afloop van het belastingjaar.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Vervolg significante schattingsposten

De voorziening inzake arbeidsgerelateerde verplichtingen is gebaseerd op actuariële berekeningen en inschattingen ten aanzien van voormalig personeel of zij bij een ander bedrijf een functie kunnen vervullen. Mate van gevoeligheid schatten wij in op gemiddeld aangezien het Waterschap de uitgangspunten en parameters niet kan beïnvloeden en afhankelijk is van mutaties in de toekomst.

In 2016 is een nieuwe voorziening persoonsgebonden basis budget opgenomen in de jaarrekening. Aan het algemeen bestuur is voorgesteld hiertoe te besluiten. Medewerkers in de sector waterschappen kunnen vanaf 1 januari 2016 een budget inzetten voor opleidingen of andere activiteiten die nodig zijn voor ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Jaarlijks wordt € 1.000 per medewerker gereserveerd.

De voorzieningen van baggeren en saneren van waterlopen hebben als doel lasten gelijkmatig te spreiden over de onderhoudsperiode om pieken in de reguliere exploitatie te voorkomen.

De voorziening voor het groot onderhoud wordt gebaseerd op toekomstig gepland onderhoud en dient ter gelijkmatige verdeling van lasten over de onderhoudsperiode.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet Normering Topinkomens (WNT)	Beheersing uitbesteding belastingproces
Over 2016 voldaan aan de WNT; toelichting op de WNT in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen	Geen bevindingen geconstateerd ten aanzien van de belastingopbrengsten
Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd. Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden. In het kader van de jaarrekening 2016 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.	In 2014 is de Belastingssamenwerking hoogheemraadschap en gemeenten Utrecht (BghU) van start gegaan. Als accountant van het Waterschap hebben wij samen met het management van het Waterschap kennis genomen van de gemaakte afspraken tussen het Waterschap en BghU voor 2016. Een belangrijk onderdeel hiervan is dat BghU het Waterschap tijdig zal informeren over mogelijke issues betreffende de verantwoording over 2016. De accountant van BghU heeft in het kader van de jaarrekening 2016 van het Waterschap de rapportage van BghU inzake de oplegging, heffing en invordering van de belastingen ten behoeve van het Waterschap gecontroleerd. Bij de verantwoording is een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Wij hebben op grond van onze beroepsregels een review uitgevoerd bij de accountant. Hierbij zijn geen bevindingen geconstateerd ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de belastingopbrengsten. Evenmin zijn bevindingen geconstateerd ten aanzien van de juistheid en de waardering van de belastingdebiteuren.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Invoering vennootschapsbelastingplicht	Naleving Europese aanbestedingsregels
Analyse is uitgevoerd en afstemming met de belastingdienst vindt plaats	Geen bevindingen geconstateerd
Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. De wetswijziging brengt een geheel nieuwe benadering van de belastingplicht voor overheidsondernemingen met zich mee. Het uitgangspunt van die belastingplicht wordt met ingang van 1 januari 2016 namelijk omgedraaid. Tot 2016 geldt dat overheidsondernemingen niet belastingplichtig zijn, tenzij ze een specifieke in de wet opgenomen belaste activiteit uitoefenen. Met ingang van 2016 geldt dat daarentegen overheidsondernemingen belastingplichtig zijn, tenzij een in de wet opgenomen vrijstelling van toepassing is. De nieuwe wettelijke regeling roept veel vragen op. Wat heeft de wetgever beoogd met de nieuwe wet? En hoe moeten deze wettelijke bepalingen worden uitgelegd? Tijdens onze controle zijn wij de huidige stand van zaken rondom de implementatie van de vennootschapsbelastingplicht nagegaan. Daarbij constateren wij dat het waterschap de analyse van activiteiten en inventarisatie van de mogelijke Vpb-risico's heeft uitgevoerd en er nadere afstemming plaatsvindt met de belastingdienst.	Inhuur personeel derden De aanbestedingswet is voorgaand jaar gewijzigd, waarbij striktere regels gelden over clustering, proportionaliteit van eisen, bepaling over niet-samenvoegen en verplicht splitsen van opdrachten en bepalingen die betrekking hebben op het beperken van de kosten van het deelnemen aan een aanbesteding. U heeft in 2016 uw inkoopbeleid aangepast naar de nu geldende wetgeving. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat een gedegen rechtmatigheidsonderzoek op de naleving van de wetgeving heeft plaatsgevonden. In het kader van onze controle hebben wij de naleving van de Europese aanbestedingswet getoetst.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Project RWZI Utrecht	Subsidie afrekening maatregelen Enkele Wiericke
Project vordert conform begroting	Goedkeurende controleverklaring in maart 2017
De rioolwateringsinstallatie (RWZI) Utrecht is een verouderde installatie, waardoor HDSR heeft besloten om de installatie te vernieuwen. In eerste instantie zouden de werkzaamheden aanvangen in 2012. Dit is uiteindelijk uitgesteld naar 2017. De operationele werkzaamheden zullen plaatsvinden in de periode 2017 tot en met 2019. In 2016 is er voorbereidend werk verricht. De totale investeringssom bedraagt circa € 145,5 miljoen. Wij hebben vastgesteld dat het ontwerp in 2016 definitief is goedgekeurd en dat de werkzaamheden in lijn liggen met de begroting. Tussentijds worden er rapportages opgesteld waarin de voortgang wordt gerapporteerd aan het bestuur. Onder de debiteuren is de toegezegde bijdrage van het hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) opgenomen van € 2,4 miljoen. Deze bijdrage wordt door AGV uitgekeerd op moment dat de operationele werkzaamheden starten (medio 2017).	Op 16 maart 2017 is een goedkeurende controleverklaring verstrekt inzake het project Realisatie Integraal plan voor waterberging, KRW en kadeverbetering langs de Enkele Wiericke in polder Lange Weide. De afrekening betreft circa € 7,3 miljoen aan bestedingen over de periode 1 juli 2011 tot en met 30 juni 2016. De subsidieafrekening is ingediend bij de provincie Zuid-Holland.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Voorziening onderhoud	Voorziening PBB
Aanpassingen in voorziening wegens bouwplannen	Nieuwe voorziening inzake CAO-aanpassing
In 2016 is opnieuw door het algemeen bestuur besloten Poldermolen 2 te moderniseren en Poldermolen 3 te verkopen. De onderhoudsvoorziening voor Poldermolen 2 wordt in 2016 gehandhaafd, omdat de verbouwing van het pand naar verwachting in 2017 zal starten. Gezien de kostenprognoses tot 2018 die door HDSR zijn bepaald, zijn de huidige en toekomstige dotaties teruggebracht naar € 84.000 per jaar. In 2018, na de verbouwing, zal er een nieuw meerjarenonderhoudsplan worden opgesteld door een externe partij. In 2017 en 2018 tot en met de oplevering van het flexconcept is de inschatting dat circa € 260.000 wordt uitgegeven (onder andere verlichting/renovatie dak en dakgoten). Een aantal geplande uitgaven gaat niet door (onder andere vervanging vloerbedekking) wat resulteert in een vrijval uit de onderhoudsvoorziening in 2016 van € 300.000. Het gevolg is dat de stand van de onderhoudsvoorziening Poldermolen 2 medio 2018 circa € 175.000 bedraagt.	Per 1 januari 2016 is de CAO van de Unie van Waterschappen aangepast. Deze aanpassing houdt in dat er per medewerker van het waterschap een persoonsgebonden basisbudget (PBB) beschikbaar wordt gesteld van € 5.000 per vijf jaar. Daarom is er in 2016 een voorziening opgenomen inzake PBB. Deze voorziening is ultimo 2016 € 288.000. De dotatie bedraagt € 410.000 per jaar, dit is € 1.000 per medewerker. De totale kosten die in 2016 zijn gemaakt in het kader van PBB zijn in mindering gebracht op de dotatie.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Herstructurering leningen

Doordat er sprake is van lage inflatie in de Europese Unie heeft de Europese Centrale Bank stimuleringsmaatregelen genomen. Dit heeft geleid dat de rentepercentages op de geld- en kapitaalmarkten zijn gedaald. Hierdoor heeft HDSR besloten tot herstructurering van de bestaande leningen ad € 17,6 miljoen.

In 2016 heeft dit geleid tot een vervroegde aflossing van drie bestaande leningen en omzetting naar één nieuwe lening. Daarnaast is een extra lening aangetrokken van € 20 miljoen.

Daarbij heeft HDSR zich gehouden aan de voorschriften zoals vereist door de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (regeling Ruddo).

Kwaliteit beheersorganisatie

Aanbevelingen interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2016 van HDSR hebben wij de interne beheersmaatregelen, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Aanbevelingen interne beheersing

Op grond van onze uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de administratieve organisatie en daarin besloten maatregelen van interne controle van HDSR stellen wij vast dat deze in materiële zin toereikend zijn. In onze controle hebben wij de relevante processen betrokken. De belangrijkste aanbevelingen hebben wij reeds met HDSR gecommuniceerd.

Kwaliteit beheersorganisatie

Automatisering

Automatisering

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van de directie ontvangen. Tijdens de controle zijn er werkzaamheden verricht in het kader van de migratie van Oracle EBS R11 naar Oracle EBS R12. De jaarrekeningcontrole incl. IT-audit heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking (of mogelijke excepties bij de migratie) aan het licht gebracht.

Meldplicht datalekken

Sinds 1 januari 2016 geldt de meldplicht datalekken. Deze meldplicht houdt in dat uw waterschap direct een melding moet maken bij de Autoriteit Persoonsgegevens zodra zij een ernstig datalek hebben. In sommige gevallen moet het datalek ook gemeld worden aan de betrokkenen (de mensen van wie de persoonsgegevens zijn gelekt).

Bij een datalek gaat het om toegang tot of vernietiging, wijzigingen of vrijkomen van persoonsgegevens bij een organisatie zonder dat dit de bedoeling is van deze organisatie. Onder een datalek valt dus niet alleen het vrijkomen (lekken) van gegevens, maar ook onrechtmatige verwerking van gegevens. Wij spreken van een datalek als er een inbreuk is op de beveiliging van persoonsgegevens (zoals bedoeld in artikel 13 van de Wet bescherming persoonsgegevens). Bij een datalek zijn de persoonsgegevens blootgesteld aan verlies of onrechtmatige verwerking – dus aan datgene waartegen de beveiligingsmaatregelen bescherming moeten bieden.

Bij overtreding van de meldplicht datalekken kan de Autoriteit Persoonsgegevens een boete uitdelen. Deze boete kan oplopen tot maximaal € 820.000 voor overtreding van de meldplicht datalekken uit de Wet bescherming persoonsgegevens. Voor overtreding van de meldplicht uit de Telecommunicatiewet kan de boete oplopen tot maximaal € 900.000.

Uw organisatie verwacht eind 2017 geheel gereed te zijn in het kader van meldplicht datalekken. Er is een beveiligingsplan opgesteld en een security officer aangesteld. Binnenkort start een bewustwordingscampagne voor de medewerkers. Beveiliging van het IT-landschap wordt opnieuw geëvalueerd na afronding van de migratie en virtualisatie van alle applicaties.

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd in het kader van rechtmatigheid. In het vervolg van deze paragraaf geven wij onze conclusies bij deze onderwerpen.

Wij hebben bij de controle over 2016 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het BBVW en het controleprotocol van HDSR. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ De naleving van het voorwaarden criterium.
- ▶ Europese aanbestedingen (zie pagina 12).
- ▶ De begrotingsrechtmatigheid.
- ▶ Het misbruik-en-oneigenlijk-gebruik criterium.
- ▶ De niet-financiële beheershandelingen.

In uw intern controleplan zijn de uit te voeren werkzaamheden opgenomen. De werking van deze maatregelen is door de organisatie met voldoende diepgang getoetst en de uitkomsten hiervan zijn toereikend vastgelegd.

Naleving van het voorwaarden criterium

Wij hebben geen bevindingen geconstateerd met betrekking tot het voorwaarden criterium.

Begrotingsrechtmatigheid

De begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van het bestuur is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma.

Het bestuur autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van de directie om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan het algemeen bestuur. Door een goede inrichting van de planning-en-controlcyclus zorgt de directie ervoor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan het bestuur, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan het bestuur, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door het bestuur geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij opneemdereregelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door het algemeen bestuur worden geautoriseerd.

Kredieten

Kredieten worden vastgesteld door het bestuur. Bij de bestuursrapportages worden eventuele overschrijdingen gesignaleerd, deze melding wordt opgenomen en dan wordt een budgetwijziging voorbereid. De budgetwijziging wordt door het bestuur vastgesteld. Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door HDSR geautoriseerde kredieten. Wij constateren dat er geen overschrijdingen zijn op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw waterschap heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandvermogen van het bestuursverslag.

Daarnaast hebben wij gericht geïnformeerd naar de lopende procedures waarbij de HDSR betrokken is, teneinde indicaties te verkrijgen over de eventuele risico's op dit vlak. Op grond hiervan beschikken wij niet over aanwijzingen die een nader onderzoek naar de (financiële) gevolgen noodzakelijk maakt.

Bijlagen

Onafhankelijkheid	22
Verklaring van verantwoordelijkheden	24

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO, die wij hieronder hebben opgenomen betreffen:

- ▶ Langdurige betrokkenheid
- ▶ Samenloop van dienstverlening
- ▶ Geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014 en kantoorroulatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 is een gewijzigde ViO van kracht geworden vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (senior) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Per 17 juni 2016 moet de externe accountant roteren na een periode van vijf jaar waarbij verder een afkoelingstermijn van drie jaar geldt. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ drs. J.M.A. Drost RA, betrokken sinds 2015
- ▶ H. Wallet RA, betrokken sinds 2016

Wij brengen u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurancediensten. Voor niet-OOB's, zoals het waterschap is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurancedienst niet van materiële invloed is op het assuranceobject. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurancedienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assuranceobject ten gevolge heeft waarvan het assuranceteam twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Ten aanzien van de dienstverlening aan HDSR is er geen sprake van samenloop van de wettelijke controles en overige dienstverlening met materiële invloed op de jaarrekening.

Bijlage – Verklaring van verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheid

Conform de door u aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2016 van HDSR gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het bestuur om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met de van toepassing zijnde grondslagen van financiële verslaggeving. Het is onze verantwoordelijkheid een controleverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en het door het algemeen bestuur vastgestelde controleprotocol. De aard van onze opdracht is nader uiteengezet in onze opdrachtbevestiging d.d. 13 oktober 2016.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en het naleven van wet- en regelgeving (hierna: onregelmatigheden) berust zowel bij de directie als bij het bestuur. Het is van belang dat de directie, onder toezicht van het bestuur, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude en onregelmatigheden, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude en onregelmatigheden kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude en onregelmatigheden te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat. Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden.

Bijlage – Verklaring van verantwoordelijkheden

Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 en 250 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk Kwaliteit beheersorganisatie, onderdeel Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override van dit verslag.

Corruptie-en omkopingsrisico's

Uw organisatie maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie ook kan voorkomen. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang zijn, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur et cetera). Hierdoor hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen. Corruptie is een wereldwijd probleem waar het ook uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw waterschap te voorkomen.

Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking Corruptie, een relevant onderwerp in het kader van (controle) werkzaamheden van de accountant verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid. Wij adviseren u een risicoanalyse en een anti-corruptiebeleid op te stellen.